

Цілком очевидно, що одним із пріоритетних завдань, яке повинно вирішуватись в процесі навчання в закладах вищої освіти, є формування творчого, критичного мислення у здобувачів вищої освіти, здатності аналізувати поточне суспільно-політичне життя країни та брати в ньому активну участь на основі набутих під час навчання знань про суспільно-політичне життя, вмінь та навичок суспільно-політичної діяльності.

Отже, осмислення змісту, особливостей та проблем становлення політичної свідомості студентської молоді закономірно ставить перед науковою спільнотою завдання осмислення ролі закладу вищої освіти як одного із важливих інститутів політичної соціалізації та вимагає розробки ефективних психолого-педагогічних шляхів впливу на цей процес у стінах вищого навчального закладу.

Тому, як рекомендацією для вирішення даного завдання може стати розроблення соціально-психологічних механізмів, які б створювали ефективні умови для формування зрілої соціально-політичної позиції громадянина та забезпечували ефективний вплив на особистість студента на всіх рівнях процесу політичної соціалізації: когнітивному, емоційному та поведінковому. Найбільшою мірою поставленій меті відповідає впровадження соціально-психологічного тренінгу, який забезпечить всебічний розвиток особистості.

Список використаних джерел

1. Баталов Э. Я. Политическая культура современного американского общества / Э. Я. Баталов. – М., 1990. – 252 с.
2. Багдасарьян Н. Г. Высшая техническая школа в пространстве культуры / Н. Г. Багдасарьян. – М., 1996. – 153 с.
3. Москаленко В. Проблема виховання в контексті соціалізації особистості // Соціальна психологія. – 2005. – № 3 (11). – С. 20 - 32.
4. Орбан Л. Е. Життєва перспектива особистості: акмеологічний аспект аналізу // Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ: Вид-во «Плай» Прикарпатського університету, 1996. – Ч.1. – 148 с.

Герасименко О. В.,

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи

Кулик О. В.,

магістр соціальної роботи

Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

МОЛОДІЖНА СУБКУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Субкультура – це поняття, яке характеризує культуру групи або класу. Суспільство складається з величезної кількості різноманітних субкультур, які перебувають у різній залежності між собою [1]. Субкультура – це система норм і цінностей, яка відрізняє групу від більшості суспільства, вона зазвичай визначає тип і спосіб мислення, усвідомлення та поведінку певної соціальної групи. За допомогою субкультури відбувається ідентифікація членів певної спільноти.

У літературі зустрічаються різні визначення субкультури як: сукупності деяких негативно інтерпретованих норм, цінностей традиційної культури, які функціонують в якості культури злочинної спільноти (так звана делінквентна субкультура); в чомусь обмежена культурою соціальна спільність, зумовлена бідністю її соціальних зв'язків, неповнотою чи ускладненням доступу її до культурного надбання [2] (дане визначення можливе для позначення спрощених форм культури, а тому не розкриває повністю його змісту); система норм і цінностей соціальної спільноти [1]; групи людей, котрі навмисно обирають стиль і цінності, яким надає перевагу меншість; система цінностей, установок, моделей поведінки, життєвого стилю якої-небудь соціальної групи, що представляє собою самостійне цілісне утворення в межах домінуючої культури [3; 4; 5].

Субкультура є одним із базових понять культурології. Визначення поняття «субкультури» ускладнюється через фундаментальність основного поняття «культури» й існування величезної кількості його тлумачень.

Творцем і носієм субкультури виступає соціальна група, яка має відповідні культурні ознаки, що відрізняють її від інших. Соціальну групу слід розуміти, перш за все, в широкому понятті. Тобто як велику групу людей, головною ознакою якої є культура, а не місце в системі суспільних відносин [6].

Носіями субкультур є:

- 1) статевовікові спільноти (дитяча субкультура, молодіжна, чоловіча, жіноча тощо);
- 2) соціально-професійні спільноти (субкультура робітників, інтелігенції, еліти, злочинні субкультури та ін.);
- 3) релігійні спільноти [7].

Відповідно, субкультури класифікуються до типів спільнот. Зокрема, виділяються статевозрілі (дитяча, молодіжна, а також субкультури матерів, людей пенсійного віку тощо), соціально-професійні (робітники, інтелігенція, а також – бізнес, і більш конкретні, професійно-корпоративні субкультури (медична, комп'ютерна, військова, кримінально-тюремна та ін.)), релігійні, етнічні та територіальні (наприклад, земляцтва) субкультури [8].

У даному повідомленні мова йде про молодіжні субкультури, носіями, трансляторами цінностей, смислів яких є молоді люди. Особливістю сучасних молодіжних субкультур є суттєве помолодшання їхнього складу. Тому мова буде йти про підлітково-юнацькі спільноти, які сповідують, транслиують цінності, смисли моделі світу певної молодіжної субкультури.

Молодіжна субкультура з одного боку, ґрунтується на смислах, цінностях створених молодими людьми, які відображають їхнє бачення, очікування, наміри, а з другого боку – на культурі попереднього покоління з принципами та традиціями, які є вже усталеними, але які молодь інтерпретує, надає їм нового змісту, перебуває у пошуках своєї, нової ідентичності, створення нового стилю, нових елементів субкультури. У цьому і полягає основна функція молодіжних субкультур – створення нових смислів панівної культури.

Проте, важливим завданням, є з'ясування: які смисли створює та чи інша субкультура, і як вони будуть впливати на формування особистості молодої людини.

Найбільш поширеними на пострадянському просторі є такі типи молодіжних субкультур (за ціннісними орієнтаціями):

- романтико-ескапістські (хіпі, байкери, толкієністи, рольовики, геймери);
- гедоністично-розважальні (брейкери, трешери, бітломани, металісти, мажори, рейвери, репери тощо);
- кримінальні (гопники, урла, любери);
- анархо-нігілістичні або радикально-деструктивні (панки, металісти, хакери, скінхеде, сатаністи тощо) [7, с.130].

Романтико-ескапістські (англ. escape – втеча) субкультури створені на світоглядних концепціях інших культур. Конструюють модель світу на основі творів стилю «фентезі», паралельного світу, які допомагають втекти від реальності. Гедоністично-розважальні субкультури виникли навколо нових музичних стилів «реп», «рейв», «брейк». Переважно до них входять підлітки, яких об'єднують спільні музичні захоплення, безтурботне ставлення до життя. Їх світоглядні уявлення часто вульгаризовані. Відрізняються вони за зовнішнім виглядом, який вказує на їхню приналежність до відповідної субкультури. Епатажно-протестувальні субкультури започатковані панками, які пропагували ідеї «шок-протесту» (заперечували загальноприйняті норми поведінки, негативно ставилися до навчання, праці), пізніше підхоплені металістами, сатаністами, трешерами. Радикально-деструктивні субкультури які мають чітку лінію на асоціальну поведінку та спрямовані на застосування силових методів означення своєї субкультури, відзначаються дієвістю, радикалізмом [7, с.131 – 133].

Іншими словами, молодіжна субкультура – це простір в якому людина перебуває у період «дифузії», невизначеності власної ідентичності. У суспільствах, де темп суспільних

змін відбувається повільно, перехід до дорослості проходить рівно, і молодь схожа на своїх батьків. Дівчата наслідують модель своїх матерів, а юнаки – батьків, прагнуть відповідати існуючим стереотипам фемінності/маскулінності. На сьогоднішній день темп суспільних змін досить швидкий. Відбувається ломка усталених гендерних стереотипів, та і не завжди спрацьовують старі гендерні схеми. ЗМІ, Інтернет-простір транслюють різні типи маскулінності, фемінності, різні гендери, які ще більш ускладнюють процес створення ідентичності, особливо у підлітковому віці. Тому підліток шукає нові моделі ідентифікації, які йому може запропонувати молодіжна субкультура.

Необхідно звернути увагу на парадоксальність молодіжних субкультур: з одного боку, вони є контркультурними, чії норми і цінності перебувають у активній чи пасивній опозиції до існуючих у суспільстві. З іншого боку, вони покликані зняти напругу у середині соціальної структури, оскільки молодь часто перебуває у маргінальному статусі, сприяти адаптації підлітків до дорослого суспільства. Крім того, молодіжні субкультури творяться і розвиваються молодими людьми під впливом бажання створити альтернативний власний досконалий світ, але поштовхом до творення тих чи інших субкультур, особливо сучасних, є ЗМІ та Інтернет, які пропагують певний стиль зовнішності, поведінки, мислення, життя. Іншими словами, соціальні інститути певною мірою стимулюють створення молодіжних субкультур.

Усі молодіжні субкультури в умовах кожного населеного пункту утворюють спільноти – групи підлітків, які сповідують ідеали, смисли відповідної субкультури, і збираються разом у вільний від навчання час для організації власного дозвілля. У межах молодіжної спільноти вони спілкуються на своїй мові (молодіжному сленгу), слухають улюблену музику, читають речетативи, вчать танцювати (розучують акробатичні трюки), читають популярну для їх середовища літературу, спілкуються в Інтернет тощо. Вони отримують необхідну взаємопідтримку, вивчають свої можливості, перед ними відкривається широке поле для творчого самовираження, хоча і самовираження, і творчість регламентуються чіткими межами своєрідного «субкультурного» стилю поведінки, смислів, схем.

Молоді люди ідентифікують себе з представниками певної молодіжної субкультури. Вони проводять відповідним чином дозвілля, слухають музику, спілкуються за допомогою сленгу, одягають специфічний одяг, прикраси, використовують атрибутику, демонструючи цим самим приналежність до певної субкультури. Вони засвоюють схеми, моделі поведінки, які характерні для субкультури, і які демонструються не тільки у її межах [9]. Поступово вони набувають стійких характеристик особистості. Отже, у межах субкультури відбувається процес соціалізації, формування особистості.

Таким чином, молодіжна субкультура розглядається як важлива складова панівної культури, яка може як сприяти розвитку, оновленню її, так і руйнувати, гальмувати, створюючи деструктивні смисли. За своїм походженням молодіжні субкультури можуть бути контркультурними – протиставляти цінності, смисли основній культурі та альтернативними, які спрямовані на пошук, створення нових смислів. Кожна молодіжна субкультура має свій погляд на світ, картину світу, способи тлумачення реальності, які визначають систему цінностей, установок, особливостей поведінки, життєвого стилю молодих людей, які входять до неї. Засвоєння цінностей субкультури відбувається у процесі міжособистісної взаємодії на знаковому, соціальному та поведінковому рівнях. Молодіжна субкультура є простором, в котрому створені необхідні умови для підлітка, який перебуває у пошуках власної ідентичності.

Список використаних джерел

1. Социология молодежи: Учебное пособие / [Ю. Г. Волков, В. И. Добренев, Ф. Д. Кадария, И. П. Савченко, В. А. Шаповалов] / под ред. проф. Ю. Г. Волкова. – Ростов-на Дону : Фенікс. – 2001.
2. Андреева И. Н. Молодежная субкультура: нормы и система ценностей // Культурология: хрестоматия для высш. шк. / А. И. Кравченко. – М., 2000. – С. 265 - 275.

3. Гертман О. Молодежная (контр) революция?: [молодежь в современном российском обществе: социальное настроение] / О. Гертман // Знание-сила. – 2007. – № 1. – С. 53 - 58.
4. Горшкова Е. А. Молодежная субкультура: истоки, сущность, следствия / Е. А. Горшкова, И. А. Емельянова // Молодежь и общество. – 2006. – № 4. – С. 114 - 121.
5. Колосова Е. Субкультура – опасность или развлечение? / Е. Колосова, Ю. Хромова // Классный руководитель и воспитание школьников. – 2009. – № 3. – С. 40 - 43.
6. Сергеев В. К. Молодежная субкультура в условиях мегаполиса / В. К. Сергеев. – М., 2001. – 63 с.
7. Якуба Е. А. Молодіжні рухи та їх базова типологізація / Е. А. Якуба // Культурологічний часопис. – 2002. – № 24. – С. 124 – 134.
8. Левикова С. И. Молодежная субкультура / С. И. Левикова // Учебное пособие / М. : ФАИР-ПРЕСС, 2004. – 608 с.
9. Тодорів Л. Д. Конструювання гендерного досвіду особистості як методологічна проблема / Л. Д. Тодорів // Наукові студії із соціальної та політичної психології. – К., 2011. – Вип. 25 (28). – С.103 - 112.

Герасименко О. В.,

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи
Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

Попова В. В.,

магістр соціальної роботи
Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ НА ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Сучасний розвиток суспільства, соціалізація та інтеграція дітей з відхиленнями у розвитку потребують не лише суттєвого оновлення системи спеціальної освіти, її форм і змісту, а й якісної психологічної допомоги таким дітям, і їх найближчому соціальному оточенню, у складному процесі особистісного становлення. Тільки висококваліфікований фахівець, який отримує спеціальну підготовку та буде психологічно готовий до співпраці з клієнтами зазначеною категорією, може створити оптимальні умови для досягнення соціальної зрілості кожною дитиною з психофізичними вадами.

На основі теоретичного аналізу психолого-педагогічних джерел можна зробити висновок, що оптимальним часом для впливу на особистість фахівця є студентський вік. Останній характеризується нечіткістю вікових меж за наявності об'єднуючого чинника – професійно-навчальної діяльності. Студентський вік є сенситивним періодом для розвитку основних соціогенних потенцій людини, найсприятливішим для завершення формування особистості та утвердження її психофізичних сил [1, с.35-36].

Саме в студентському віці формується усвідомлене прагнення до самореалізації, готовність до особистісного та професійного самовизначення, самопроекція у майбутнє, а також визначаються основні життєві позиції.

Змінюється емоційне самопочуття, стабілізується самооцінка і ставлення до себе, відбувається інтенсифікація процесів самореалізації особистості. Інтенсивнішають процеси самокорекції і самореалізації у професійних планах, більш оптимальними стають показники психічного здоров'я (Л. І. Божович, І. С. Кон, С. Л. Рубінштейн, В. С. Мухіна та інші). У студентські роки саморозвиток особистості сягає найвищого рівня, яким є самовиховання.

У процесі самовиховання основне зусилля індивіда спрямоване не стільки на безпосередній розвиток тих або інших якостей, скільки на дієве спонукування його до усвідомлення своїх сильних і слабких, соціально позитивних і негативних характеристик, на